

Het belang van bomen

De kracht van het niets doen

EDDIE BOUWMEESTER, EUROPEAN TREE TECHNICIAN BIJ BOUWMEESTER BOOMVERZORGING

Een prachtig park, vele grote bomen, een evenement voor publiek (en boomverzorgers) en een grote uitgebroken tak uit een bruine beuk op een vrijwel windstille dag. Is dat een uitdaging voor een boombeheerder, moet je er gebruik van maken? Word je er als boombeheerder nerveus van? Of zijn het kansen om misschien je beheer nog eens goed onder de loep te nemen? We nemen de lezer mee naar het Worpplantsoen te Deventer...

< VTA-competitie.
Foto: Arjan van Vliet.

Beknopte geschiedenis

Het Worpplantsoen is een wandelpark dat vanuit de stad met een veerpontje over de rivier de IJssel bereikbaar is. Het is het oudste stadswandelpark van Nederland (bron: Wikipedia), en in de winter komt het voor dat het hele park voor korte of langere tijd door de rivier wordt overstroomd. De naam De Worp komt voor het eerst voor in een document uit 1357 en in 1587 was er al beplanting langs de wegen en de paden. In 1699 werd voor het eerst melding gemaakt van een plantage (park), die destijds volgens de kaart de vorm had van een sterrenbos.

In 1813 hebben Franse troepen vele bomen gekapt om een vrij schootsveld te hebben tegen het oprukkende kozakkenleger. Hoe dit afgelopen is weet ik niet, maar in 1815 kreeg Deventer van koning Willem I toestemming om het park te herstellen onder voorbehoud dat het weer plat moest als oorlogsdreiging dit noodzakelijk maakte. Dit nieuwe park werd in 1816 aangelegd naar ontwerp van Albertus van Leusen, en sommige van de oudste bomen uit het park dateren nog van deze tijd. In 2005 is het park met Europese subsidie gerenoveerd. In 2012 werd een nieuwe muziekkoepeel in nostalgische gietijzeren uitvoering geplaatst.

Halve boom naar beneden

In 2014 stond het Worpplantsoen er zo goed bij, dat men er op 6 en 7 juni de Dag van het Park en de Nederlandse Klimkampioenschappen voor Boomverzorgers (NKB) wilde laten plaatsvinden, wat mede door de actieve inzet van de organisatie van de Dag van het Park en Het Groenbedrijf Deventer lukte.

Maar dan... Volkomen onverwachts knalt er een halve boom naar beneden, vlak bij de muziekkoepeel, daags voor de Dag van het Park en de NKB. En het is nog wel de 'Masterboom', die ruw door de natuur naar de grond is gebracht, aangetast in zijn waardigheid. En dan rijst meteen de vraag: boombeheerder, wat gaat u doen? Gaat u iets doen, of gaat u niets doen? Nou hou ik zelf nogal van niets doen, maar daarom ben ik ook geen boombeheerder.

Of eigenlijk is de vraag: waarom moeten we iets doen? Deze vraag komt naar voren vanuit de zorgplicht. Want zoals we allemaal weten heeft iedere boomeigenaar/beheerder een zorgplicht; op drukke plaatsen is dat zelfs een verhoogde zorgplicht. En mochten we een boompje niet geheel op onze blote ogen vertrouwen, dan hebben we een onderzoeksplicht. Daarnaast heb je als het goed

Foto: Eddie Bouwmeester

is natuurlijk ook nog een portie gezond boerenverstand. De boombeheerder van de gemeente Deventer liet naar aanleiding van de takbreuk door de firma Copijn Boomspecialisten B.V. uit Utrecht een boomtechnisch onderzoek uitvoeren aan de bruine beuk (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea'). Aangezien het een plantsoen betreft dat intensief wordt gebruikt door wandelaars en recreanten, is Copijn gevraagd de boom in zijn geheel te onderwerpen aan een boomveiligheidsinspectie. Copijn heeft de boom beoordeeld op conditie, stabiliteit en structuur, en heeft daarnaast een toekomstverwachting afgegeven; zie hiervoor de kadertekst.

Als er iets misgaat heeft de boombeheerder bewijs dat de boom onderzocht is

De spijker op z'n kop

Nou ben ik niet zo van de rapporten, maar hier sloeg Copijn de spijker op z'n kop. Een rapport zonder al te veel gezwam en met een duidelijk advies. Zo'n rapport lijkt misschien overdreven, want op basis van ons boerenverstand hadden we wellicht hetzelfde uitgevoerd als ons dat gevraagd was. Maar met dat rapport heeft een boombeheerder wel iets om aan de politiek te geven om bepaalde keuzes te onderbouwen. Als er iets misgaat met de boom, dan heeft de boombeheerder een bewijs dat de boom onderzocht is. En daarmee heeft hij voldaan aan de onderzoeksplicht, waarvoor hij de verantwoordelijke is binnen de gemeente. Maar met alleen een rapport ben je er nog niet... De NKB 2014 en de Dag van het Park gingen door op 6 en 7 juni. De boom werd maar niet voor de kinderklim gebruikt, want ook wij namen natuurlijk onze verantwoordelijkheid. Maar er moest uiteraard nog wel wat gebeuren aan de boom (zie ook de adviesgegevens). Omdat Het Groenbedrijf Deventer ons zo fantastisch geholpen had tijdens de klimkampioenschappen, hebben we met een klein groepje vrijwilligers van de klimwedstrijden de boom volgens de adviespunten 1 t/m 4 uit het onderzoeksrapport gesnoeid, verankerd en ingewikkeld. In het kader van de zorgplicht is al veel gedaan voor de veiligheid van de omgeving, echter de punten 5 en 6 uit het rapport zijn tot dusver – bij mijn weten – nog niet uitgevoerd. Nou ben ik niet zo van het al te veel extra 'voeren'

Conditie en stabiliteit

Boomsoort: *Fagus sylvatica* 'Atropunicea'
 Bruine beuk
 Stamdiameter: 146 cm
 Kroondiameter: 21 m
 Boomhoogte: 32 m
 Conditie: redelijk
 Stamvoet: goed
 Stam: goed
 Kroon: matig
 Standplaats: gazon
 Toekomstverwachting: middellang (op basis huidige situatie)

Bevindingen

De boom heeft twee hoofdsteltakken, waarvan er één vrijwel recht omhoog groeit. Deze vertakt zich later in twee delen. In een van deze kroondelen is een holte en witrot geconstateerd. In de holte zit een nest met jonge kauwen. De andere hoofdsteltak groeit wat schuiner weg. Uit dit deel is een tak gebroken. Er is sprake van conditieachteruitgang, dat zich uit in een verminderde bladbezetting bovenin de kroon. In de kroon is ook dood hout aanwezig. De uitgebroken tak groeide aan de zuidzijde. Hierdoor bestaat de kans dat de bast van de boom zal beschadigen door zonnebrand. Verder is vastgesteld dat de groeiplaats onder de kroonprojectie zeer sterk verdicht is. Vermoedelijk ten gevolge van een combinatie van de kleiige grondslag en intensieve betreding/belasting.

Conclusie

De boom is op basis van de geldende boomveiligheidsrichtlijnen afgekeurd. Dit heeft vooral te maken met een verhoogd risico op het uitbreken van het aangetaste kroondeel en de aanwezigheid van dood hout.

Advies

Om de boom veilig te kunnen handhaven en daarnaast een betere toekomstverwachting mee te geven, worden de volgende maatregelen geadviseerd:

1. Verwijderen dood hout (< 1 maand).
2. Uitvoeren gewichtsreductie waarbij onder andere de hoogte van de kroon wordt teruggebracht. Hierdoor vermindert de windbelasting op het verzwakte kroondeel. Uiteraard dient deze snoei met respect voor de natuurlijke habitus te worden uitgevoerd (< 3 maanden).
3. Plaatsen van een 8 tons dynamisch anker tussen de drie dominante kroondelen om piekspanning tijdens windbelasting te reduceren (i.c.m. uitvoering gewichtsreductie, < 3 maanden).
4. Om zonnebrand te voorkomen dient een deel van de stam met jute te worden omzwachteld of een vergelijkbare zonneafscherming (z.s.m.).
5. Om de conditie van de boom te verbeteren dient de bodemverdichting opgeheven te worden door middel van pneumatisch injecteren, waarbij tevens organische voedingsstoffen worden verwerkt (< 6 maanden).
6. Gewenst: realiseren fysieke barrière om belasting van de groeiplaats te voorkomen en nieuwe verdichting te voorkomen.

Daarnaast adviseren wij ten eerste om de boom niet op te nemen in het parcours voor de klimkampioenschappen. Met het schrijven van deze rapportage is dit besluit inmiddels al genomen door de opdrachtgever.

Bomenbeleidsplan Deventer

1.1 De noodzaak om beleid te maken
Vanuit het dagelijkse bomenbeheer en de ruimtelijke ontwikkelingen in de stad zijn er diverse aanleidingen voor het opstellen van een bomenbeleidsplan:

Zorg voor de bestaande bomen in Deventer

Het behouden van wat je hebt is niet iets vanzelfsprekends. Vanuit de zorg voor een duurzame bomenstructuur in Deventer is er aandacht nodig voor de volgende onderdelen:

1. Toetsingsrichtlijnen voor de bescherming van bomen in nieuwe inrichtings-, renovatie- en nieuwbouwprojecten.
2. Handvatten voor de handhaving van monumentale en beschermwaardige bomen in de stad en het buitengebied.
3. Planologische bescherming van (stads)bomen.
4. Duidelijke handavingsregels voor de uitvoering van het bomenbeheer. Door het ontbreken van deze richtlijnen verdwijnen onnodig veel bomen en/of worden de groeiplaatsomstandigheden negatief beïnvloed.

Benutten toekomstige ruimtelijke kansen

Bomen dragen bij aan de ruimtelijke en stedenbouwkundige structuur van de stad. De huidige bomenstructuur langs de hoofdwegenstructuur van Deventer is onvolledig en er ontbreekt een uniform beeld. Deze opbouw doet afbreuk aan de herkenbaarheid, de logische opbouw van de hoofdstructuur en de samenhang tussen de stad en het buitengebied. Binnen de uitvoering van stedelijke vernieuwingsprojecten en herstructurering(en) zijn er kansen om de bomenstructuur in de aankomende jaren te herstellen, te versterken en op enkele locaties nieuw te ontwikkelen.

van bomen ondergronds, maar als eenmalige oplossing om verdichting op te lossen kan ik ermee leven. Maar punt 6 in het rapport is toch de ultieme droom voor een boom- of groenbeheerder om naar eer en geweten goed uit te voeren, zodanig dat het omgevingsbeeld niet aangetast wordt of juist versterkt wordt. Laat je creativiteit maar stromen.

Uitgangspunt is om de boom veilig te handhaven en daarnaast een betere toekomstverwachting mee te geven, met inachtneming van het realiseren van een fysieke barrière om belasting van de groeiplaats en nieuwe verdichting te voorkomen. En daarnaast moet ook de omgeving worden versterkt. Wauw, dat wordt een uitdaging!

Laat die uitgebroken arm eens liggen

Omgangsregels

Maar bovenstaande is allemaal niet zo vanzelfsprekend. Het leuke van Deventer is nu dat ze daar een prachtig bomenbeleidsplan hebben gemaakt, waarin het belang van bomen is omgezet in duidelijke omgangsregels; zie de kadertekst met de regels uit het bomenbeleidsplan. Met zo'n bomenbeleidsplan, zo'n gebeurtenis en zo'n onderzoeksrapport zou ik het wel weten, maar ja: ik hou dan ook van niks doen.

De verschillende levensstadia van een boom; veelal komt de boom door ons beheer niet verder dan het vierde stadium.
Bron: Neville Fay

Postzegellandje

Veteraanbomen zijn bomen van vele decennia oud die meestal al vele generaties mensen hebben zien langskomen. Ze doen velen van ons verbazen en verwonderen door hun grote en karakteristieke stamomvang, enorme holtes maar tegelijk geweldige levenskracht en uitstraling. De eisen aan en bescherming van de groeiplaats zijn passende maatregelen in het kader van de zorgplicht. Er zijn op dit gebied zoveel mogelijkheden, alleen worden ze helaas ook zo verrekte weinig toegepast in ons postzegellandje.

Laat die uitgebroken arm eens liggen, laat het gras verruigen, geef de boom onder de kroonprojectie zijn grond terug, en de boom zal u laten zien wat leven is.

Dat zeg ik: ik hou wel van niks doen.

